



Predsednica Republike Slovenije

NATAŠA PIRC MUSAR

Govor predsednice Republike Slovenije dr. Nataše Pirc Musar ob praznovanju 100-letnice Inštituta za narodnostna vprašanja

ponedeljek, 17. november 2025

Velja govorjena beseda.

Spoštovana dr. Sonja Novak Lukanovič, direktorica Inštituta za narodnostna vprašanja, spoštovani nekdanji predsednik dr. Danilo Türk, spoštovani akademik dr. Peter Štih, spoštovani minister dr. Igor Papič, drage raziskovalke in dragi raziskovalci inštituta, spoštovani visoki gosti.

Ko danes praznujemo sto let Inštituta za narodnostna vprašanja, praznujemo stoletnico raziskovanja vprašanj, ki segajo v jedro vsake demokratične skupnosti – človekovo enakopravnost, spoštovanje raznolikosti, zagotavljanje pravic manjšin in razumevanje družbenih procesov, ki določajo naše sobivanje.

Inštitut je nastal v obdobju, ko je Evropa doživljala globoke preobrazbe z vzpostavljanjem novih meja in ko so se na novo določale kolektivne identitete. Že ob ustanovitvi je bil usmerjen v razumevanje narodnostnih in družbenih vprašanj, ki so odločilno vplivala na politično in kulturno podobo prostora, v katerem živimo.

Njegova zgodovina je zgodovina vztrajnosti in znanstvene predanosti, od prvih raziskav o manjšinah in mejnih vprašanjih ter od povojnih proučevanj družbenih sprememb do današnjih proučevanj družbene vključenosti, enakosti in pravic manjšinskih skupnosti. Inštitut ohranja osredotočenost na vprašanja, ki oblikujejo razumevanje sožitja, pravičnosti in enakopravnosti v družbi.

V času, ko so številne institucije nastajale in izginjale, je inštitut ostal stalnica ter prostor znanstvene integritete in neodvisne misli. Njegova moč je bila vedno v tem, da je znal povezati zgodovino z današnjim časom in jo razumeti v korist prihodnosti.

V stoletju svojega obstoja je spremljal najtežje preizkušnje slovenskega prostora, od vojn in sprememb meja do demokratizacije in vključitve v Evropsko unijo. Ob teh prelomnicah ni bil le priča, temveč tudi tvorni akter v velikih družbenopolitičnih spremembah. Ves čas je bil zavezan raziskovanju družbenih procesov in medetničnih odnosov z namenom spodbujanja razumevanja, vključenosti ter enakopravnosti vseh skupnosti in posameznikov. Ob tem je vselej izpostavljал

razumevanje in pomembnost manjšin v širšem družbenopolitičnem in kulturnem kontekstu ter širil zavedanje, da je zagotavljanje pravic manjšin odgovornost celotne družbe.

Njegovo delo nas uči, da narodnostna vprašanja nikoli niso le vprašanja preteklosti. So vprašanja sedanjosti in vedno tudi prihodnosti. V sodobnem svetu manjšine niso nekaj statičnega in preživetega. Nastajajo in spreminjajo se ves čas, pri čemer s svojo pestrostjo bogatijo naš prostor in mu nastavljajo tudi kritično ogledalo.

V današnjem svetu, kjer se zdi, da se razlike znova poglobljajo, kjer populizmi in stereotipi prehitro nadomestijo pogovor in razumevanje, so teme, s katerimi se ukvarja inštitut, nujnejše kot kdaj koli. Raziskovanje narodnosti, etničnosti, jezikov, migracij, človekovih in manjšinskih pravic ter družbenega vključevanja ni ozko strokovno področje, temveč je raziskovanje temeljev družbe.

Inštitut nas opominja, da družbena kohezija ne temelji na enotnosti in enakosti, temveč na razumevanju in sposobnosti sobivanja v raznolikosti. Da mir ne temelji na tišini, ampak na dialogu, da demokracija ne pomeni le pravice do glasu, temveč tudi dolžnost poslušati drugega.

Slovenija je zaradi svojega položaja med Alpami, Jadranom in Panonsko nižino že od nekdaj prostor srečevanja, prehajanja in prepletanja kultur. Inštitut za narodnostna vprašanja je v tem prostoru glas, ki povezuje znanost in politiko, znanje in prakso, raziskovanje in razumevanje družbe.

S svojim delom nas opominja, da narodnostna vprašanja niso le raziskovalna tema, temveč ogledalo naše družbene zrelosti, pravičnosti in odgovornosti. Pomembno je, da se tega zavedamo tudi danes, ko se oblike pripadnosti spreminjajo hitreje kot kdaj koli prej. Mobilnost, digitalizacija in globalne komunikacije na novo oblikujejo identitete posameznikov in skupnosti. Ljudje čedalje pogosteje živijo med več kraji, kulturami in jeziki. V takšnih razmerah postane razumevanje narodnosti, jezika, kulture in medetničnih odnosov še bolj dragoceno, saj nas uči, kako ohraniti povezanost v svetu, ki je čedalje bolj prepleten in hkrati razpršen.

Inštitut ima pri tem vlogo, ki presega državne meje. S svojim delom se vključuje v mednarodne raziskovalne mreže, evropske programe in razprave o prihodnosti skupne Evrope. Povezuje znanstveno odličnost z družbeno odgovornostjo in prispeva k temu, da je Slovenija prepoznana kot država, ki pri znanstvenem in političnem razmišljanju postavlja človeka in njegovo dostojanstvo v središče.

Inštitut s številnimi zaposlenimi pripadnicami in pripadniki tako narodnih manjšin v Sloveniji kot tudi slovenskih manjšin v sosednjih državah ne samo proučuje področje etničnosti, temveč to tudi živi. Že vse od ustanovitve pred stoletjem ta razsežnost njegovemu raziskovalnemu delu prinaša dodatna znanja, odgovornost in možnosti za boljše razumevanje proučevanih področij.

Ob stoletnici je prav, da pogledamo tudi v prihodnost. Vstopamo v čas, ko se migracije, podnebne spremembe, digitalna družba in svetovne neenakosti prepletajo na načine, ki jih komaj začnemo razumeti. V takšnih časih potrebujemo institucije, kot je Inštitut za narodnostna vprašanja, tj. institucije, ki zmorejo misliti širše od vsakokratne politike in globlje od dnevnih polemik.

Z razvojem umetne inteligence, novimi oblikami javnega komuniciranja in čedalje večjo družbeno polarizacijo se znova odpirajo vprašanja, kako ohranjati zaupanje, solidarnost in občutek pripadnosti. Prav raziskave, kakršne izvaja inštitut, so v pomoč pri razumevanju, kako lahko različne skupnosti v teh novih okoliščinah sobivajo, sodelujejo in ohranjajo medsebojno spoštovanje.

Spoštovani.

Sto let Inštituta za narodnostna vprašanja je sto let znanja, poguma in vztrajnosti. Je sto let raziskovanja, ki ni iskalo le podatkov, ampak tudi razumevanje, je sto let ljudi, ki so verjeli, da je mogoče graditi družbo, v kateri imajo vsi svoj prostor.

Praznovanje stoletnice ni le pogled v preteklost in prihodnost, temveč je tudi zaveza, da bomo kot družba še naprej vlagali v znanje, raziskovanje in dialog, to je v tisto, kar omogoča trajni mir in pravičnost. Naloga politike je, da to delo podpira in ceni, ker brez znanstvenih temeljev ni premišljene družbene vizije.

Naj bo ta obletnica tudi priložnost, da kot družba znova premislimo, kaj pomeni sobivanje. Da priznamo, da je raznolikost stalnica, ne izjema; da brez poznavanja zgodovine ne moremo razumeti sedanjosti ter da se prihodnost ne gradi z zapiranjem, temveč z odprtostjo, sodelovanjem, dialogom in medsebojnim zaupanjem.

Naj bo to tudi spodbuda mlajšim generacijam raziskovalk in raziskovalcev, da nadaljujejo delo inštituta z enako predanostjo, intelektualno širino in pogumom, s katerimi so njegovi ustanovitelji začeli pred sto leti.

Ob tej priložnosti se vam v imenu države ter njenih državljanek in državljanov iskreno zahvaljujem za vaše delo, raziskave in mirno, a vztrajno prisotnost v javnem prostoru.

Zahvaljujem se vam, ker z znanstveno doslednostjo in človeško občutljivostjo ohranjate nekaj, kar je danes redko: vero, da se družba lahko uči iz svojih razlik ter jih uporablja kot vir ustvarjalnosti, razvoja in skupnega napredka.

Želim vam, da bi naslednjih sto let delovali z enakim pogumom, kot ste ga pokazali v prvem stoletju, ter da bi še naprej raziskovali, povezovali, izzivali miselne meje in s tem krepili tisto, kar je bistvo Slovenije – odprtost, spoštovanje in prizadevanje za lepšo skupno prihodnost.

Hvala.